

Chapter: 5

Q.1 दिलेल्या पर्यायांपैकी योग्य पर्याय निवडून लिहा

3

1 डिप्रेसड क्लासेस मिशनची स्थापना यांनी केली.

Ans डिप्रेसड क्लासेस मिशनची स्थापना **महर्षी विठ्ठल रामजी शिंदे** यांनी केली.

2 मोहम्मदन अँग्लो ओरिएंटल कॉलेजची स्थापना यांनी केली.

Ans मोहम्मदन अँग्लो ओरिएंटल कॉलेजची स्थापना **सर सय्यद अहमद खान** यांनी केली.

3 रामकृष्ण मिशनची स्थापना यांनी केली.

Ans रामकृष्ण मिशनची स्थापना **स्वामी विवेकानंद** यांनी केली.

Q.2 दिलेली संकल्पनाचित्रे पूर्ण करा.

2

1	समाजसुधारकाचे नाव	संस्था	वृत्तपत्र/पुस्तक	संस्थेची कार्ये
	राजा राममोहन रॉय	संवादकौमुदी
	आर्य समाज
	महात्मा फुले	गुलामगिरी

Ans	समाजसुधारकाचे नाव	संस्था	वृत्तपत्र/पुस्तक	संस्थेची कार्ये
	राजा राममोहन रॉय	ब्राह्मो समाज	संवादकौमुदी	विधवा विवाह व स्त्रियांचे शिक्षण यांना पाठिंबा दिला
	स्वामी दयानंद सरस्वती	आर्य समाज	सत्यार्थ प्रकाश	शिक्षणाच्या प्रसारासाठी शिक्षणसंस्थांची स्थापना
	महात्मा फुले	सत्यशोधक समाज	गुलामगिरी	स्पृश्यास्पृश्यतेला विरोध

Q.3 टीपा लिहा.

4

1 रामकृष्ण मिशन

Ans i. हिंदू धर्माची शिकवण देणे आणि समाज प्रबोधन करणे या उद्देशाने रामकृष्ण मिशनची स्थापना झाली.
ii. रामकृष्ण परमहंस यांचे शिष्य स्वामी विवेकानंद यांनी 1897 मध्ये या संस्थेची स्थापना केली.
iii. ही संस्था दुष्काळग्रस्तांना मदत करणे, रोगी व दीनदुबळे यांच्यावर औषधोपचार करणे, ही सामाजिक कामे आजही करीत आहे.
iv. स्थापनेपासूनच ही संस्था लोकांची आध्यात्मिक उन्नती करण्याचे काम करीत आहे.

2 सावित्रीबाई फुले यांच्या स्त्रीविषयक सुधारणा.

Ans सावित्रीबाई फुले यांनी महात्मा फुले यांच्या बरोबरीने स्त्रीविषयक सुधारणेचे कार्य केले.
i. महात्मा फुले यांनी सुरू केलेल्या मुलींच्या पहिल्या शाळेत सावित्रीबाईंनी शिक्षणाचे कार्य केले.
ii. समाजातील कर्मठ लोकांच्या टीकेला, निंदा नालस्तीला तोंड देऊन ज्ञानदानाचे कार्य केले.
iii. म. फुले यांनी घरातच स्थापन केलेल्या बालहत्या प्रतिबंधक गृहाच्या कार्यात सावित्रीबाईंनी साथ दिली.
iv. स्त्रियांचे प्रबोधन करून त्यांना वार्डेट रूढीविरुद्ध संघर्ष करण्यास प्रवृत्त केले.

Q.4 पुढील विधाने सकारण स्पष्ट करा.

4

1 महात्मा फुले यांनी नाभिकांचा संघ घडवून आणला.

Ans i. समतेच्या तत्त्वावर आधारित समाजनिर्मिती झाली पाहिजे, असा महात्मा फुले यांचा आग्रह होता.
ii. त्यांनी स्त्री-शिक्षणाचा पुरस्कार करून स्त्री-शिक्षणाचे कार्य केले.
iii. स्त्रियांवर अन्याय करणाऱ्या चालीरीती, रूढी, परंपरा यांना त्यांनी कडाडून विरोध केला.
iv. विधवा स्त्रियांचे केशवपन म्हणजे संपूर्ण केस काढून टाकण्याची कूर चाल त्या काळात अस्तित्वात होती. या रूढीला विरोध करण्यासाठी महात्मा जोतीराव फुले यांनी नाभिकांचा संघ घडवून आणला.

2 भारतात सामाजिक, धार्मिक परिवर्तनाच्या चळवळी सुरू झाल्या.

Ans i. भारतात इंग्रजी शिक्षण सुरू झाले, त्यामुळे नवे विचार, नवीन कल्पना, नवीन तत्त्वज्ञान यांचा प्रसार झाला.
ii. पाश्चिमात्य विचार, संस्कृती यांची भारतीयांना ओळख झाली.
iii. स्वातंत्र्य, समानता, न्याय, मानवता, लोकशाही इत्यादी मूल्यांवर आधारित समाज निर्माण व्हावा, असे नवसुशिक्षित मध्यमवर्गाला वाटू लागले.

iv. समाजातील अंधश्रद्धा, जातिभेद, रूढी-परंपरा आदी दोष नष्ट झाले पाहिजेत याची त्यांना जाणीव झाली. या जाणिवेतूनच भारतात 19व्या – 20व्या शतकांत सामाजिक, धार्मिक परिवर्तनाच्या चळवळी सुरू झाल्या.

